

Egy komondor naplója

A közlő előszava

Állítólag voltak már a világtörténelemben olyan tudósok, akik értettek az állatok nyelvén. Azt mondják, hogy a görög matematikus és filozófus, Pitagorasz a madarak énekét ismerte. Melampusz, a görög jóspedig azután tudta kihallgatni az állatok beszédét, hogy megnyalta a fülét egy sárkány. Persze nem mindenkiel történnek ilyen csodák. Ám ettől függetlenül miért ne adhatnám közre ezt a komondornyelven írt történetet? A komondornyelv – bizony mondom – nem kitaláció, hanem a tudomány által ismert nyelv. Ahogy ezt a tudósok vitája bizonyítja, ami gyakran kutyák acsarkodására hasonlít. Ezeket az emlékiratokat tehát nem egy tündér vagy más mesebeli lény írta, hanem egy komondor. Egy becsületes, négylábú kutya, aki büszke a fajtájára.

I.

Megszülettem. Nagyon kicsi voltam. A gazdag, úri családnál, ahol laktam, egy kis kétlábú állat is élt. Kétlábú állatnak nevezem, bár ők magukat inkább embernek szeretik hívni. A kis kétlábú állatot kisúrfinak szólították, mert előkelő családba született. A kisúrfiak általában szeretik a kiskutyákat, amíg mind a ketten meg nem nőnek. Így történt velünk is. Gyermekkoromban a kisúrfi az én szobámban lakott. A kisúrfi meg azt hitte, hogy én lakom az ő szobájában. Egy kis kosárban kellett aludnom, ameddig belefértem. A lábaim azonban veszedelmesen növésnek indultak. Gazdám, a kisúrfi megtanult parancsolni nekem, én meg szolgálni őt. A kisúrfit azzal kínozták a szülei, hogy szépen üljön. Engem meg azzal, hogy két lábon álljak, és úgy köszönjem meg a finom falatokat. Gazdám, a kisúrfit Emilnek, engem Paminának hívtak.

Egy nap a kisúrfi apukája megtudta, hogy a kisúrfi mamája megcsalta egy másik férfival. Akkoriban a feleségeknek nem voltak olyan jogai, mint a férjeknek. A nőtől elvárták a hűséget, de a férfi bármit megtehetett. Az asszony elszökött otthonról. Engem meg a kisúrfit szépen otthagytak a háznál. A megcsalt apa megparancsolta, hogy a kisúrfiról vegyék le a szép ruhákat. Aztán elzavartak minket a háztól. Ez rossz szokása az embereknek. Nálunk, kutyáknál a kutyaszülők nem ilyen szigorúak egymással. A szolgálók, akik előző nap

süteményeket adtak nekem, ma engem is kirugdostak az ajtón. Mintha az én kutyaanyám is csinált volna valami rosszat.

A kisúrfinak semmije sem maradt, csak én. Ezután már nem kisúrfinak szólították az emberek, hanem kisfiú lett belőle. De nekem már csak kisúrfi maradt, ezért így fogom őt nevezni az egész történetben.

A kisúrfi sírva bolyongott az utcán. Sem dolgozni, sem koldulni, sem lopni nem tanították meg. Egész nap nem ettünk semmit. Este összebújtunk egy szemétdomb mellett, ott töltöttük az éjszakát. Másnap megtalált bennünket egy kedves juhász, és hazavitt minket a tanyájára. Jól megetetett bennünket: szalonnát és kenyeret adott. A nevünk nem tetszett neki, ezért a kisúrfit elnevezte Bandinak, engem pedig Bodrinak. Attól kezdve a kisúrfi a juhász segédje lett, én pedig juhászkutya.

II.

A juhász, aki befogadott minket, nem volt gazdag ember. Így aztán mi is sokkal szegényesebb körülmények között éltünk. Voltam már gazdag, most szegény lettem. Elismerem, hogy semmi sem tökéletes a világon. Amikor úr voltam, a cukor rontotta el a gyomromat. Most, hogy szegény lettem, a koplalás gyógyítja meg a hasam. Amikor gazdag voltam, a kályha mellett a melegtől nem bírtam ébren maradni. Most meg szegényen a hideg miatt nem tudok aludni. Amikor gazdag voltam, bezártak a szobába. Most meg be sem engednek a házba. Szegény vagyok, fádom, de legalább nem vagyok megkötve. Szabad vagyok ugyan, de éhezem. De ha éhes is vagyok, annyit ugatok, amennyit akarok. Megugatom a koldusokat, az utcán sétáló fiúkat és a kutyákat. Sőt, a kutyákkal még veszekedhetek is, ami nekem sokkal jobban tetszik a régi úri életemnél. Néha órákig kell ásnom a földben, mire sikerül megfognom egy ürgét, de legalább nem kell kétlábra állva megköszönnöm senkinek.

Egyszer a juhász gyapjút szállított a városba. Engem is elvitt magával. Pontosabban megengedte, hogy a szekér után ballagjak. **Akkoriban az emberek szekéren jártak, nem autóval.** A juhász bement a kereskedőhöz, akinek a gyapjút hozta. Én kint maradtam az udvaron.

Az egyik házban lakott egy kutya. Amikor meglátott, kirohant az udvarra, és kutyanyelven szitkozódni kezdett. Szerencsére nem tudott megharapni, mert láncra volt kötve. De azért dühösen szidta apámat, anyámat.

- Te meg miért haragszol rám ennyire, barátom? – kérdeztem.
- Mindenkit gyűlölök.
- És miért vagy megláncolva?
- Éppen azért, mert mindenkit gyűlölök. Félnék, hogy megharapok valakit.
- És aki megláncolt, azt nem harapod meg?
- Őt nem, mert ő a gazdám, aki enni ad.

Sokszor abba marunk bele, aki ártatlan a helyzetben. Észre sem vesszük, hogy pont az bánt minket, akinek gondoskodnia kellene rólunk.

- A gazdád biztos a bundád miatt tart.
- A kutyaszőr nem kell senkinek! Ha a bundánkat, a bőrünket vagy a húsunkat lehetne használni valamire, már megnyírtak, megnyúztak és megettek volna bennünket. Ahogy a háziállatokat szokás – mondta, aztán visszament a házába.

Összevissza forgott a megláncolt kutya, de nem találta a helyét.

Ez a kutya segített megérteni, hogy nem kellünk senkinek. És azért élhetünk, mert nem kellünk senkinek. Ez a gondolat elbizakodottá tett. Attól kezdve sokkal bátrabban nézelődtem az utcákon, ahol a juhászt kísértem. Nem féltem ugyanis, hogy bárki szemet vet a bundámra vagy megkívánja a húsomat, úgy, mint a többi háziállatét.

Egyszer azonban találkoztam olyan kutyákkal, akiknek a pofájára mindenféle kosarak voltak felkötözve.

– Ez meg micsoda a szádon? – kérdeztem az egyiküktől. – Nem hagyják, hogy elmondd, amit akarsz? Hát mi lesz így a szólásszabadsággal?

A fényes fekete szőrű rokon megvetően végignézett rajtam, és nyakörvét megfeszítve így válaszolt:

– Látszik, hogy paraszt vagy. Nem tudod, hogy mi a divat. A te gazdád mezítláb jár, az enyém még a kezére is tokot húz. Én pedig, mert úri kutya vagyok, az orromra húzom a kesztyűt. Ezt úgy hívják, hogy civilizáció.

Attól kezdve féltem a civilizációtól.

Mert mi is a civilizáció? Talán valami olyasmi, ami például a szólásszabadságot korlátozza? Mit gondolsz, igaz ez?

III.

Ha az ember üldözi az állatokat, az embertelenség, de ha egy kutya is üldözi az állatokat, akkor az még inkább kutyátlanság. Szégyenkezve bevallom, hogy fiatalabb koromban, amikor még hevesebb voltam, én is pusztítottam a többi állatot. Főleg a macskákat gyűöltem.

Ez velünk született ellenszenv. Mi, kutyák nem tűrhetjük a macskákat. A macskák azt mondják, hogy egeret kergetnek. Ezért járnak fel a padlásra. De a padláson a kolbászt rágják meg. Tejet isznak, és nem őrzik a házat, hanem átjárnak a szomszédba. Ráadásul a legutálatosabban énekelnek. Sok rossz tulajdonságuk van, de ma már tudom, hogy attól még ugyanannyi joguk van élni, mint a többi állatnak.

Telt-múlt az idő, de a kisúrfi, akit a juhász felfogadott bojtárnak, nem akart megnőni. Hiába szidta, ütötte a juhász, a kisúrfi nem nőtt semmit. Kamasz volt már, de még mindig oly kicsi, hogy elfért egy nagyobb kabát ujjában. A faluban Babszem Jankónak csúfolták. Ezért a juhász el akarta kergetni.

Akkor egy angol, aki a falu földesuránál járt, meglátta Babszem Jankót. Mivel a kisúrfi a juhásznak már úgysem kellett, az angol felfogadta inasának, és elnevezte Dzsemminek. A kisúrfi harmadszor kapott új nevet.

Dzsemmi elbúcsúzott tőlem és elment. Bánatomban aznap este a juhász feleségének az összes macskáját megöltem. Másnap engem is elkergettek a háztól.

Elindultam a kisúrfi után, és meg is találtam őt az angol udvarában. Itt elneveztek Filáxnak. Ezzel immár én is kaptam új nevet. Néha már magam sem tudtam, hogy is hívnak igazából.

Az angol udvarában az inasok azt hitték, hogy vadászkutya vagyok, ezért elvittek vadászni. Jó futó voltam, elkaptam a nyulat. De mire a vadászok odaértek, meg is ettem. Ezért aztán megverték. Így tanultam meg, hogy a kutya nem azért kutya, hogy ha valamit megfog, azt meg is egye. Mások helyett mi végezzük el a piszkos munkát, hogy aztán ők arassák le a babérokat.

IV.

Az angol nyughatatlan ember volt. Nem tudott ott élni, ahol békesség volt. Mivel akkoriban éppen Spanyolországban háborúztak, odament. Dzsémmi, a kisúrfi is elvitte magával, és engem is.

A hegyek közt megkerestük Don Carlos csapatát. Egy fa tövében ült a spanyol előőr. Egy szem katona, cipő és sapka nélkül. Egy nagy hagyma volt a katona kezében. Egy hatalmas konyhakéssel felszeletelte és befalta. Ahogy meglátott bennünket, a zsebébe dugta a hagymát, és a konyhakéssel felénk mutatva, megkérdezte, mit akarunk. Miután megtudta, hogy jó barátok vagyunk, elvezetett a tanyáig. A tanyán sok magas rangú katona volt. Közkatona nem volt a táborban. Ezt az egy őrt is úgy kérték kölcsön.

Miután megismerkedtünk, az angol azt tanácsolta a spanyol katonáknak, hogy komondorokból alakítsanak katonai egységet. A komondoregységnek az lesz az előnye, hogy sem fizetést, sem egyenruhát nem kell nekik adni. Az egység tagjai nem fognak előléptetésért könyörögni. Ha elesnek harc közben, a hadijelentésbe nyugodtan bele lehet írni, hogy „egy ember sem veszett el”.

Az indítvány mindenkinek tetszett, így nemsokára egy sereg becsületes komondort szedtek össze a környékről. Engem pedig kineveztek, és én lettem a főnökük.

Nemsokára csatáztunk az ellenséggel. Mi voltunk az első egység a harcban. Úgy hívtak minket, hogy a „Marakodoszok”.

Mint az ókorban a híres hadvezér, Hannibál elefántjaitól, úgy ijedt meg tőlünk most az ellenség.

„Előre!” – ordítottam bajtársaimnak, és nekimentünk az ellenségnek. Az egész mezítlábas sereg nagyon megzavarodott, próbálták védeni a bokájukat. De miadtunk nekik. Téptük-martuk őket, ahogy csak bírtuk. Így aztán a katonáknak, akik mögöttünk jöttek, könnyű dolguk volt. Le is győztük az ellenséget.

A katonák vezetőjének az egész csata alatt úgy fájt a hasa, hogy egyfolytában a földön feküdt. Füttyültek a feje fölött a golyók, csattogtak körülötte a kardok, de ő meg se moccant. Miután legyőztük az ellenséget és véget ért a csata, hirtelen jobban lett.

A „Marakodoszok” egysége az utolsó komondorig elveszett. Csak én maradtam életben, de még nekem is megütötték a hátsó lábamat egy vastagabb bottal. A szerencsén múlt, hogy nem tört el a lábam.

Az ütközetben meghalt az angol is. Egy ágyúgolyó eltalálta, és felrepült tőle az égbe.

Dzsemmit pedig úgy pofán csapta az egyik haldokló ellenség, hogy kétszeresére dagadt tőle az arca.

A katonák hasfájós vezére, aki az egész csata alatt mozdulni sem bírt, most felkelt a földről. Körülnézett, és mikor látta, hogy rajta, a kisúrfin és rajtam kívül egy teremtet lélek sem maradt életben, jelentést írt a feletteseinek. Önmagát háborús hősnek képzelte, és elrendelte saját maga kinevezését. Engem és Dzsemmit hadirokkantnak nyilvánított és elbocsátott. Így aztán egyetlen szemtanú sem maradt, aki elmesélje, hogy hasfájósan, a földön fekve is lehet csatát nyerni.

V.

Így aztán továbbmentünk, vándoroltunk.

Véletlenül találkoztunk vándorkomédiásokkal, akik nem engedtek el minket. Éppen szükség volt ránk. A kisúrfi majmokat játszott, én pedig kacér hölgyeket, tudós orvosokat. Jelmezt adtak ránk, és még a füleket is kifésülték. Legjobb főkéntös szerepem Vauvau úrnő volt.

Amerre jártunk, mindenhol a közönség kedvence voltam. A legfőbb mutatványom az volt, hogy a két hátsó lábamra állva is tudtam járni, és a két mellső lábamra állva is. Ezért aztán megtapsoltak, és húsos csontokat dobtak nekem. Három drámaíró követett városról városra. Szomorú és vidám jeleneteket írtak nekem.

Három bábszínház ment tönkre miattunk. Ugyanannyi lovascirkusz és mutatványosbódé. A lovasbemutatókat, a kétféjű borjúkat, a virtuóz zongoristákat, az óriásira nőtt lányokat, a vicces felolvasókat, az olasz operaénekeseket és a kötél tánccsokat nem is számítva, akik szintén miattunk mentek tönkre.

Végül a sok tönkretett művész ellenünk fordult, és elkergetett bennünket. A társaság feloszlott. Nekem is fel kellett hagynom a művészi pályával, hiába arattam hatalmas sikert.

VI.

A művészet után a tudományok következtek. Ugyanis egy tudós vett meg bennünket a vándorkomédiásoktól a kisúrfival együtt. Tudós volt, mégis csalónak nevezték az irigy emberek. Mert mindenhez értett és mindenből tudott pénzt csinálni.

Ez a becsületes ember két hónapig tanított engem és a kisúrfit mindenféle mutatványokra. Megtanított betűkből feleleteket összerakni, megtanította, hogy keressek ki egy ismerős pénzt száz ismeretlen pénz közül, vagy hogyan húzzam ki a kártyacsomagból a tudós által kért kártyalapot. Utána elkezdett mutogatni minket. Városról városra jártunk. Rólam azt mondta, hogy olyan komondor vagyok, aki tud írni és olvasni. A kisúrfiról meg azt mesélte, hogy olyan felnőtt ember, aki az ábécé első két betűjét sem tudta megtanulni. Neki ugyanis azt tanította meg a tudós, hogy hogyan felejtse el olvasni.

De hiába volt minden tudományom. Hiába tudtam betűkből feleleteket összerakni, hiába tudtam egy ismerős pénzt száz ismeretlen közül kikeresni, hiába húztam ki a kártyából a kért lapot. Az emberek sem az én tudományomért, sem a kisúrfi tudatlanságáért nem fizettek semmit. A tudós kétségbeesett.

Elhatározta, hogy Oroszországba megy, oda, ahol elismerik a tudásunkat. Egy nagy lepedőre ráfestett engem meg a kisúrfit, és aláírta a nevünket. Ez volt a reklámunk. Mi voltunk Doktor Kopláló, a bölcs komondor és Babszem Jankó, a törpe ember. Elindultunk a szekérrel az északi Eldorádóba, Oroszországba, ahol mindig hideg van, süvít a jeges szél és legalább derékig ér a hó. Vagyis minden kiköpött mása Eldorádó legendás városának attól eltekintve, hogy nem aranyból vannak a házak és drágakőből a járdák. A tervet azonban nem tudta megvalósítani a tudós ember. Sosem jutott el Oroszországba.

A tudós meg mi, a kisúrfival az úton csempészek közé keveredtünk. A csempészek jól agyonütötték a tudóst, így aztán meg is halt szegény. A csempészek megtartottak engem és a kisúrfit maguknak.

Úgy látszik, hogy a tudósok mindenhol szerencsétlenségre születtek.

VII.

A csempészek dohányt és csipkét csempészték. A kisúrfi jó szolgálatot tett nekik: a legszűkebb ablakokon is be tudott mászni, és kiadogatott a csempészeknek mindenféle dolgokat. Nekem pedig úgy vették hasznomat, hogy egy másik komondor lenyúzott bőrét rám terítették. A rendes bundám meg a másik komondorbőr közé csipkét tettek. A határon senki sem gyanította, hogy én nem csak a saját bundámat hordom. Rengeteg árut csempészttem így át a határon anélkül, hogy egyszer is átkutattak volna. Snipf mesternek nevezték. Ez már a sokadik nevem volt.

Egyszer azonban egy vámos észrevette, hogy egy madzag lóg ki belőlem. Üldözőbe vettek, elfogtak, és megtalálták nálam a csempészárut. A csempészek letagadták, hogy hozzájuk tartozom. Erre a vámosok egyszerűen fel akartak akasztani. A kisúrfi azonban megsajnálta. Elismerte, hogy vele vagyok, és feladta magát, hogy megmentse az életemet. Az emberek között is vannak jó állatok.

A rendőrök egy fakunyhóba vittek minket, és bezártak egy őrszobába. A kisúrfitól elvettek minden eszközt, amivel ki lehetett volna szabadulni. De nem tudták elvenni tőlem a nyolc körmőmet. Éjszaka akkora lyukat kapartam a fakunyhó alatt, hogy mind a ketten kifértünk rajta. Így mentettem meg most én a kisúrfit. Nem sokáig maradtam adósa.

Hiába menekültünk meg, végül kutyaszorítóba kerültünk, és a kisúrfi megadta magát a rendőröknek. A kisúrfi gyávasága miatt megint elfogtak mindkettőnket. Most nem zártak bennünket börtönbe, hanem száműzetésbe küldtek. Büntetésből jó messzire vittek minket, nehogy haza tudjunk térni. Azt akarták, hogy soha többé ne legyünk bűnözők az ő országukban.

VIII.

Három állat él meg mindenhol a világban, bármilyen éghajlat alatt: egy kétlábú, egy négylábú és egy hatlábú. Az egyik az ember, a másik a kutya, a harmadik a bolha. Mindhárman nagyon ragaszkodnak egymáshoz.

Ezt akkor vettem észre, amikor olyan országba vittek bennünket, ahol ezen a három állaton kívül semmilyen élőlényt nem lehetett találni. A hegyek jégből voltak, a föld meg hóból.

Bánatosan gondolkoztam azon, hogy milyen munkát kell majd csinálnom ezen a szomorú helyen. Nem volt kisgyerek, akit szórakoztatni kellett. Nem volt juhnyáj, amit őrizni kellett. Nem volt nyúl sem, amit el kellett kapni. Nem volt spanyol katona, akit meg kellett harapni, sem színpad, ahol fel kellett lépni, sem tudomány, amelyből előadni kellene.

Engem, a komondort szánkó elé fogtak: lovat csináltak a kutyából. Csihi-puhinak nevezték. Legalábbis mindig ezt a szót hallottam, amikor az ostor csattant a hátamon. Ez volt a legnehezebb sors. Keserű volt. Nem igavonó állatnak, nem lónak születtem. A teherhordás nem nekem való feladat volt.

Szerencsére az embereknek sem tetszett ez a hideg éghajlat. Egyszer szereztek egy hajót, felszálltak rá mind, és elhajóztak a tengeren. Én és a kisúrfi is velük mentünk.

IX.

A tengeren vihar támadt. A hajót egy kősziklához vágta. Mindenki a vízbe fulladt. Csak én úsztam ki a közeli partra és a kisúrfi, aki a bundámba kapaszkodott. Megint én mentettem meg őt.

Ahova sikerült kiúszni, ott vademberek laktak. Ők a saját bőrüket díszítették mindenféle mintákkal. Ruhájuk helyett a testükre hímeztek zsinórmintát.

A vademberek, amint engem megláttak, leborultak előttem. Bevittek a templomukba, feltettek az oltárra, és elkezdtek hozzám imádkozni. A kutya szent állat volt arrafelé.

A kisúrfit viszont megfogták, levetkőztették, és megmondták neki, hogy megeszik. Szegény kisúrfi nagyon sovány volt, ezért előbb bedugták egy ólba. Szentjánoskenyérrel és kukoricával etették, hogy meghízzon.

Nekem egyre nagyobb tekintélyem volt.

A kisúrfit egy ünnepnapon le akarták szúrni. Táncoltak körülötte, kőfejszéjüket forgatták a fejük felett. Akkor én rájuk rontottam. Beleharaptam a főpap bokájába. Összetéptem a királyné ruháját, feldöntöttem az oltárt és a széket, ahol le akarták ölni a kisúrfit. Megharaptam mindenkit, a kisúrfit a hátamra vettem és elszaladtam vele. Már sokadszor mentettem meg őt.

Senki sem üldözött minket. A vademberek rémülten leborultak haragom előtt. Távozásom után az egész nép gyászolt, ami náluk annyit jelentett, hogy bekenték magukat korommal.

X.

Jótett helyébe jót ne várj! Ezt az igazságot későn tanultam meg.

A kisúrfival együtt eljöttünk abból az országból, ahol a kutyákat becsülik és az embereket megeszik. És eljutottunk egy olyan országba, ahol az embereket imádják és a kutyákat eszik meg.

Soknapi fáradság után nagy hegyek lábához érkeztünk, Tibetbe, ahol láttuk a tudós vándort, Kőrösi Csoma Sándort. Ő is sokat foglalkozott a nyelvekkel. De ő nem a komondorok nyelvét kutatta, hanem e messzi ország, Tibet lakóinak nyelvét. Még szótárt is írt, hogy az odaérkező magyarok megértsék a helyiek beszédét.

Tibetben éppen lámát választottak. Így hívják ott a legfőbb szerzetest, akit mindenki tisztel. Lámának mindig a legkisebb embert szokták megválasztani.

Ahogy megérkeztünk, mindenki leborult a kisúrfi előtt. A kisúrfi kisebb volt, mint a legkisebb ember Tibetben. Így aztán a kisúrfi lett a láma, a legtekintélyesebb ember az országban.

Engem is körülfogtak és megtapogattak. Vigyorogtak és csámcsogtak. Azután bezártak egy ólba, hogy felhizlaljanak. Ahogy megláttam a szentjánoskenyeret, tudtam, hogy meg akarnak enni.

– Ezek olyanok, mint a kannibálok! Csak nem embert esznek, hanem kutyát! – gondoltam magamban.

A kisúrfi megszabadíthatott volna, hiszen övé volt a legnagyobb hatalom, de ahhoz nem volt elég okos. Bizony, bizony, úgy tűnik, hogy a kisúrfi is enni fog a húsból.

A kisúrfival közösen átéltem kalandok után ennyire jutottam! Ki hitte volna?

Voltam öleb, őriztem nyáját és fogtam nyulat. Voltam katona, művész és tudós. Voltam lovag és ló; voltam bálvány. De az életem úgy ér véget, hogy én leszek a finomság a vacsora végén.

Mégis azt hiszem, bármely kalandvágyó ember megirigyelheti a sorsot, ami nekem jutott.